

Présentation du concert à la Fondation Onassis le 12 novembre 2011

Θα ήθελα πρώτα να ευχαριστήσω το Ίδρυμα Ονάση για το θάρρος του να συνεχίσει να προωθεί πολιτιστικές δραστηριότητες στα πλαίσια της παρούσης κρίσης της χώρας σας. Είναι κατανοητό το ότι σ' αυτές τις στιγμές ο ισχυρισμός των πολιτιστικών αξιών είναι ίσως περισσότερο μια ανάγκη, παρά μια πολυτέλεια. Ήρθα εδώ στην ίδια αίθουσα πέρυσι τις 25 Νοέμβρη για τους « Διαλόγους των Αθηνών », όπου προσπάθησα ν' αναλύσω « τί είναι ένας τεχνίτης ; ». Ευχαριστώ πάλι το Ίδρυμα που μου δίνει την δυνατότητα να συμπληρώσω τη θεωρία με την πρακτική.

Λίγες παρατηρήσεις για τα έργα μου που θα ακούσετε απόψε (τις έχω γράψει για να μην διακινδυνεύσω να επεκτάθω πολύ.)

Rasna, ο τίτλος του πρώτου έργου που θα παίχτη, είναι το όνομα των Ετρούσκων στη γλώσσα τους. Κανένας δεν καταλαβαίνει εκείνη τη γλώσσα, εκτός από λίγα λόγια, αλλά ξέρουμε αρκετά καλά τη προφορά της. Αφού κατ' αρχήν ενδιαφέρομαι στη μουσική που κρύβεται μέσα στα λόγια μιας γλώσσας, μια τέτοια κατάσταση με βολεύει καλά. Η ετρουσική γλώσσα δεν μοιάζει με καμιά άλλη. Έχει συσσερευσεις απο άηχα σύμφωνα που βρίσκονται σπάνια αλλού, εκτός από στη γεωργιάνη γλώσσα. Το ενδιαφέρον μου για τις γλώσσες ανάγεται στα παιδικά μου χρόνια, όταν στα βραχεία κύματα του ραδιοφώνου μου άρεσε να ακούω ακατάληπτες γλώσσες προερχόμενες από μακριά, οι οποίες μου φαίνονταν κάτι εξωτικές μουσικές. Αν χρησιμοποιούσα γνωστές γλώσσες σαν μοντέλα, η αναζήτηση της σημασίας θα εμπόδιζε ν' ακούονται ως μουσικές. Και η μουσική, μην έχοντας κανένα δεδομένο νόημα, τα περιέχει όλα, η τουλάχιστον πολλά. Η έρευνά μου επικεντρώνεται στο συναισθηματικό και διαρθρωτικό περιεχόμενο της ομιλίας, όχι στην έννοια. Ο καθένας είχε την ευκαιρία να γοητευτεί από τον ήχο μιας φωνής, χωρίς καν να

κατανοήσει τι εννοούσε. Στην περίπτωση μου, ο γλωσσολόγος είναι μόνον ο βοηθός του μουσικού.

Απόψε, μετά το διάλειμμα, θα ακούσετε επίσης **Kengir**, ερωτικά άσματα στη σουμερική γλώσσα, τα πιο αρχαία ποιήματα γνωστά, χίλια χρόνια παλαιότερα από το Άσμα ασμάτων. Ανήκουν σ' ένα τμήμα της παραγωγής μου που χαρακτηρίζω ως « φανταστική αρχαιολογία ». Θα μπορούσα επίσης να πώ « φανταστική λαογραφία ». Ολο το ταλέντο της Αγγελικής Καθαρίου θα επιστρατεύθη για να προφέρει τα κείμενα που αναδίδουν την κρυφή μουσική των Ετρούσκων και των Σουμέριων.

Αχέροντας μου παραγγέλθηκε από Opus centrum και την ελληνική αντιπροσωπεία στην UNESCO για μια συναυλία αφιερωμένη στη μνήμη του Ξενάκη, πρόσφατα εκλιπόντος. Δημιουργήθηκε στο Radio-France, 23 Μάη του 2002 από τον Δημήτρη Βασιλάκη, πιάνο, και Daniel Ciampolini, κρουστά. Ένα αρκετά καινούργιο όργανο χρησιμοποιείται, το « spring drum », ένα τύμπανο όπου ένα ελατήριο είναι κρεμασμένο στο δέρμα του, και δημιουργεί βαθιές απήχησεις. Το έργο επαναλαμβάνει το συμβολισμό των ποταμών του Άδη, μετά άλλους τίτλους μου όπως Στύξ, Λήθη, Ηριδανός, αυτή τη φορά με αφορμή το αφιέρωμα στη μνήμη του Ιάννη Ξενάκη. Λίγο πριν, το 2001, του είχα αφιερώσει κι ένα άλλο έργο, Melanga, για gamelan Ιάβας, φωνή και sampler. Ο Ξενάκης ήταν φίλος μου από το 1958, από τα χρόνια που συναντηθήκαμε στο Darmstadt και στο Groupe de Recherches Musicales. Από τότε ήξερα ότι το μέλλον θα τον δικαίωσε, και το μέλλον εκείνον είναι η σήμερα ημέρα. Είμαι ιδιαίτερα ευχαριστημένος που ο Βασιλάκης έχει την ευκαιρία να παίξει πάλι αυτό το έργο που λαμπρά εγκαινίασε εδώ και μια δεκαριά χρόνια.

Sopiana, για φλάουτο, πιάνο και μαγνητοταινία, το συνέθεσα για τον Pierre-Yves Artaud, ο οποίος το έπαιξε τις 12 Ιουλίου 1980 μαζί με την πιανίστρια Rita Sin στην πόλη Πέτς της Ουγγαρίας, που μου το είχε παραγγείλει.

Ο τίτλος προέρχεται από το παλιό ρωμαϊκό όνομα της πόλης αυτής, Soriana. Παράτησα το τελευταίο επειδή είχα γράψει πριν Maraé και Danaé, και δεν ήθελα να φαίνεται πως υπάρχει καμιά σειρά ομολόγων έργων...

Soriana είναι ένα παράδειγμα ενός προσωπικού διαβήματος : δηλαδή της παρεμβολής φυσικών ηχών μέσα στην παρτιτούρα με τέτοιο τρόπο ώστε να εμφανίζονται ως μουσικά στοιχεία, όχι ως θόρυβοι. Εδώ διάφορα κλαϊδίσματα από τρία πουλιά είναι πρώτα ηχογραφημένα, έπειτα επιλεγμένα, μονταρισμένα, προσεκτικά μεταγραμμένα, και τελικά συγχρονισμένα με τα όργανα.

Η μεγαλύτερη διαφορά με τους προηγούμενους μουσικοσύνθετες που εμπνεύστηκαν από κλαϊδίσματα πουλιών (Janequin, Rameau, Dukas, Ravel, Messiaen κι άλλοι) είναι το ότι τα μοντέλα συνεχίζουν να ακούονται σε ηχογράφηση. Εκείνα τα κλαϊδίσματα δεν έχουν κανένα ζωγραφικό ύφος, και δεν σχηματίζουν κανένα ηχητικό τοπίο. Είναι μάλλον σαν συμπληρωματικοί εκτελεστές της μουσικής μου, παρόντες μαζί με τους άλλους.

Βέβαια η μεταγραφή ήταν πολύ δύσκολη, γιατί το 1980 δεν υπήρχαν ακόμα λογισμικά αυτόματης μεταγραφής, και πέρασα ένα ολόκληρο χρόνο για εκείνη τη δουλειά. Αλλά και η δυσκολία για τους εκτελεστές είναι ανάλογη, γιατί έχουν ν'ακολουθούν – η μάλλον να προτρέχουν - τα πουλιά, που τραγουδούν συνήθως με ένα πολύ γρήγορο ρυθμό. Είμαι τυχερός που υπάρχουν μερικοί μουσικοί που πετυχαίνουν να το κάνουν, όπως σε λίγο θα έχετε την ευκαιρία να το ακούσετε.

Μέδουσα για σόλο πιάνο είναι μια μουσική που αρχίζει με μια ζωνηράδα εμπνευσμένη από το παίξιμο του *cuatro*, μιας μικρής κιθάρας που άκουσα το 2004 στο Βενεζουέλα, αλλά μετά, σιγά σιγά επιτελείται ένα είδος πετρώματος που δικαιολόγει τον τίτλο.

Τελικά ο Δημήτρης Δεσύλλας θα παίξει το δεξιότεχνικό **Phénix** για βιμπράφωνο και 9

toms. Το 1982 παίχτηκε στο Πεκίν και στη Σαγκάη από τον Silvio Gualda. Ήταν το πρώτο έργο της Δύσης να έχει την πρεμιέρα του στην Κίνα, και τότε, όπως και σήμερα, το πρόγραμμα συνεδύασε το όνομα του Ξενάκη με το δικό μου. Δυο διαφορετικές έμπνευσεις υπάρχουν στο Phénix : από τη μια η εισαγωγή αναπτύσσεται όπως ένα ινδικό *αλάπ*, δηλαδή η εξερεύνηση μιας ειδικής κλίμακας, κι από την άλλη μερικοί ρυθμοί δανείζονται στην ποίηση του Πινδάρου. Χάθηκε σχεδόν όλη η μουσική της αρχαίας Ελλάδος, αλλά ο ρυθμικός σκελετός της ποιήσης σώθηκε, και Phénix, απ' αυτή την άποψη, ανήκει εν μέρει στην φανταστική αρχαιολογία, αφού παραθέτει μερικούς ρυθμούς που προέρχονται από τα Πύθια του Πινδάρου.

Είναι ώρα να σταματήσω τη φλυαρία μου, με την ελπίδα ότι θα δοθεί τώρα ίση προσοχή στη μουσική και στα λόγια μου. Σας ευχαριστώ.